

İKİDİLLİYİN KOQNİTİK VƏ SOSIAL ÜSTÜNLÜKLƏRİ

ABSTRAKT

Məqalə ikidilli təhsil prosesi ilə əlaqədar olan koqnitik və sosial üstünlüklərə həsr olunur. Bunlar ikidilli təhsil üzrə geniş cəmiyyəti maraqlandıran məsələlərdir. Məqələdə diqqət koqnitik və sosial inkişafa yönəlmişdir. Giriş hissəsində qısa olaraq ikidilliyin mahiyyətinə, təyinatına və məqalənin məqsədinə baxılır. Əsas hissə ikidillik və koqnitik inkişaf haqqında nəzəriyyələrə, keçirilən tədqiqatların analizinə; eləcə də ikidilliyin Gürcüstan kontekstində sosial amilinə aid edilir. Yekun hissəsində isə hansı müsbət effektlərin yaxşı planlaşdırılmış ikidilli təhsili müşayiət etdiyini və onun qeyri-adekvat şəkildə həyata keçirildiyi halda hansı mənfi nəticələr verə biləcəyi təsvir olunur. Bir neçə əsas sual ətrafında geniş müzakirə aparacağıq: iki dilə sahibolma əslində effektiv təfəkkürə mane olurmu? Təkdillilər daha effektiv şəkildəmi düşünürlər? İki dil sisteminin mövcud olduğuna görə təkdillilərlə müqayisədə ikidillilər intellektual cəhətdən daha azmi inkişaf edə bilərlər? Gürcüstanda ikidilli təhsilin hansı sosial üstünlükləri vardır?

Giriş

Ötən əsrdən bəri, ikidilli təhsil həm ekspertlər və alimlər, eləcə də sadə ictimaiyyət üzvləri arasında qızğın mübahisə mövzusunə çevrilmişdir. Başqa-başqa kontekstdə **ikidillik** fərqli məqsədlər üçün istifadə edilir. O, birdən çox dildə səriştəni nəzərdə tutur. Əlbəttə ki, “səriştədə” nəyin nəzərdə tutulduğu mübahisəli məsələdir: akademik səviyyədə dil bilgisi və ya sadə kommunikasiya bacarığı. Nəyisə birtərəfli sübut etmək çətindir, çünki məsələ hələ ki, tədqiqat və mübahisə mövzusunə təqdim edir. Belə ki, ikidillik, həm onun məzmun, eləcə də praktiki nöqteyi-nəzərindən müxtəlif tərəfdən, müxtəlif məqsədlər üçün istifadə olunur. O, həm

insanlar üçün, eləcə də cəmiyyətin müəyyən təbəqələri və ya bütövlükdə ölkə üçün səciyyəvi ola bilər. Məqalənin məqsədi ondan ibarətdir ki, inkişaf nöqteyi-nəzərindən ictimaiyyəti, effektiv şəkildə həyata keçirildiyi halda, ikidilli təhsilin müsbət nəticələri ilə tanış etsin. Qısa olaraq Gürcüstan kontekstində ikidilliyin sosial aspektlərini də nəzərdən keçirəcəyik. Birbaşa koqnitik nəzəriyyələrə və ikidilliyin üstünlüklərinə nəzər salmadan öncə yaxşı olardı ki, ikidilliyin nəyi nəzərdə tutduğunu və idraki inkişafa hansı amillərin səbəb olduğunu ayıraq. Qeyd edilən mövzu ətrafında tarixi baxımdan çox tez-tez səslənən sualları cavablandırmağa çalışacağıq: iki dili bilmək effektiv düşünməyə

mane olurmu və ya yox? Təkdillilər çoxdillilərlə müqayisədə daha çox informasiyanı qavrayırlar və ya yox? İki dili sisteminin mövcud olduğuna görə ikidillilər təkdillilərlə müqayisədə intellektual cəhətdən daha az inkişaf ediblər? İkidillilik sosial nailiyyətə səbəb olurmu və ya yox? Elmi tədqiqat nəticələrinə əsaslanan dəlillər gətiriləcək və çoxdilli cəmiyyətə inteqrasiya üçün təkdilliyə nisbətən ikidillidə ola bilən perspektivlər barədə söhbət aparacağıq.

İkidillik və koqnitik inkişaf

İkidilliyin ehtimal olunan müsbət və ya mənfi nəticələri barədə bir çox söhbətlərin aparılmasına baxmayaraq, son iyirmi il ərzində keçirilən tədqiqatlar paralel şəkildə birdən çox dili bilən uşağın heç bir dildə yüksək akademik nailiyyət əldə edə bilməyəcəyi haqqında əfsanəni tam təkzib etdi. Əksinə, tədqiqatlar göstərir ki, uşaq nə qədər kiçik yaşlarından ikidilli olursa, elmi inkişaf nöqtəyi nəzərindən, onun bir o qədər də üstünlükləri olur (Bialis-Tok, 1991). Amma nailiyyətlər bir çox amillərdən asılıdırlar, eləcə də düzgün seçilmiş metodikadan və yaxşı yazılmış kurrikulumdan (Dias, 1985), sosial-iqtisadi mühitdən, siyasi vəziyyətdən və coğrafi yerləşmədən, eləcə də ikinci dilin tədrisi prosesində ana dilinin rolundan.

İkidilliyi elmin başqa-başqa sahələri öyrənir: linqvistika, psixologiya, təhsil üzrə alimlər və s.; onun elə bir mühüm məsələ ilə əlaqəsi vardır, hansı ki, **koqnitik** inkişaf adlanır; ikidillik vizual-məkan bacarıqlarının inkişafına, yaradıcılığa, analitik təfəkkürün formalaşmasına dəstək verir və şəxsin hər hansı bir istiqamətdə inkişafını məhdudlaşdırmır. **Koqnitik ikidillik**

fərd üçün səciyyəvidir. dilləri öyrənmək üçün bütün insanlarda fərdi olan və öyrənilən dillərin özünəməxsusluğundan asılı olan əqli göstəricilər və elmi bacarıq .. (Hakuta və digərləri, 1992).

Koqnitik inkişaf nəzəriyyələri

Təkdilliyin üstünlüklərini təsdiq edən köhnə nəzəriyyələr ikidilliyin mənfi şəkildə anlanılmasına əsaslanan balans və ehtiyatlar nəzəriyyələrinin əsasını qoydular. Yavaş-yavaş, müasir araşdırmalara əsaslanaraq ikidilliyi koqnitik inkişaf münasibətdə müsbət kontekstdə təhlil edən hüdudi səviyyəli nəzəriyyə formalaşdı. Məqalənin bu hissəsində qısa olaraq həmin nəzəriyyələri və onların müsbət və ya mənfi xüsusiyyətlərini nəzərdən keçirəcəyik.

Balans / “tərəzi” nəzəriyyəsində iki müxtəlif dil tərəzi qabları ilə müqayisə olunur. Onlardan birinin ağırlaşması digərinin hesabına baş verir. Yəni nə zaman ki, insan bir dildə müəyyən nailiyyət əldə edərsə, bu, digər dilin sıxışdırılması hesabına baş verir. Onun alternativ nəzəriyyəsi “ehtiyatlar” nəzəriyyəsidir, ona əsasən, təkdillinin başında bir ehtiyat (rezerv) var, ikidillinin başında isə - iki yarıboş ehtiyat. Əgər onlardan biri dolarsa, o zaman digəri boşalar... Bu təsəvvürlər real tədqiqatlara əsaslanmırdı. Əslində, daha sonralar Bialistokun qeyd etdiyi kimi “milyonlarla insan iki və ya artıq dildən istifadə olunan mühitdə yaşayırlar və buna görə də bu insanlar heç bir travma almamışlar” (Bialistok, 2001, səh.59).

Daha bir səbəb var, hansına əsasən bu nəzəriyyələri əsassız hesab etmək olar. Onun tərəfdarları təsdiq edirlər ki, beyində dil əlamətləri koqnitik sistemlə əlaqəli olduğunda

dillər ciddi şəkildə ayrılırlar və bilik bir dildən sürətlə ikinci dilə keçir (Beyker, 2010). İkinci dili öyrənənə əsas dil strukturunu yenidən öyrənmək lazım deyil, o, sərbəst şəkildə yazı və oxu üçün lazımi bacarıqları bir dildən digər dilə keçirə bilər; sadəcə, əşyaları və hadisələri başqa-başqa simvollarla ifadə edəcəkdir. Bir çox hallarda ikinci dildə əldə edilən nəticələrə səbəb olan ana dilinin rolu və akademik nailiyyət də çox əhəmiyyətlidir. Sonralar Kumins (1980 a, 1981 a) vahid bilik modelinə əsaslanaraq “**Aysberq nəzəriyyəsi**” formalaşdırdı. Bu nəzəriyyəyə əsasən təfəkkürdə yerləşən dilləri suyun altında bir əsası, kökü olan iki aysberqlə müqayisə edə bilərik. Biz isə onun yalnız suyun səthində görünən hissəsini görə bilərik (Beyker, 2010). Bu nəzəriyyə, özündən əvvəl gələnlərdən fərqli olaraq, onun qanuniliyini şübhə altına qoymayan bir çox tədqiqatlar və eksperimentlərlə təsdiq olunmuşdur.

Fərdin koqnitik və ya sosial inkişafına təsir göstərən ikidilliyin müsbət və ya mənfi təsirini müəyyən edən dillərin bilgi səviyyəsi vacibdir. Tədqiqatlar əsasında nəticə alındı ki, ikidilli nə qədər yüksək səviyyədə dilə sahibdirsə, onun koqnitik inkişaf imkanı da bir o qədər yüksək olacaqdır (Kumins və Malkay, 1978, Kesler və Kuin, 1982, Bialistok 2001 a).

Bu nöqtəyi-nəzərdən daha bir “**Hədd səviyyəsi nəzəriyyəsi**” (Taukom və Skutnab-Kancas, 1977, Kumins, 1976) vacibdir. Bu nəzəriyyə dil bilgisi səviyyəsinə əsasən ikidilliyin pillələrə bölünməsinə nəzərdə tutur ki, ikidilliyin fərdə hansı təsir göstərdiyini müəyyən edə bilər. Birinci pilləni heç bir dildə güclü olmayan uşaqlar tuturlar. Müvafiq olaraq onların koqnitik inkişafı məhduddur. İkinci pillədə

olan uşaqların bir dildə artıq səriştələri vardır, ikini dildə isə dərs prosesində geri qalırlar. Onların koqnitik inkişafı təkdillilərdən fərqlənir. Üçüncü pillədə dərs materialında hər iki dili sərbəst şəkildə mənimsəyən tam ikidillilərdirlər. Müvafiq olaraq, yalnız bu pillədə ikidilliyin koqnitik üstünlükləri barədə danışa bilərik.

İkidillik və koqnitik inkişafı üzrə tədqiqatlar barəsində

İkidilliklə əlaqədar erkən tədqiqatların əksəriyyəti yalnız onun mənfi tərəflərini təsvir edirdi, çünki bir çox nəzərə alınmayan məqsədlər üzündən bu tədqiqatlar əsaslı deyildi. Əksər hallarda, *tədqiqat metodologiyası* (üsul prinsipi ilə deyil, təsadüfilik prinsipi ilə sınaqların seçilməsi), *identik fokus-qrupların seçimi* (əqli və fiziki göstəricilərin, sosial statusun, yaşın, cinsiyyətin, məktəbin tipinin nəzərə alınması), *coğrafi yanaşma, mühit və kontekst kimi amillər* bir çox əhəmiyyətli amillərlə yanaşı nəzərə alınmırdı. Bundan irəli gələrək tədqiqatlar gerçəkliyi təsvir etmir və əhali üzərində nəticəni ayırmaq imkanını vermirdi. Məsələn, 19-cu əsrin əvvəllərində, Uels kəndlərində ikidillilər və təkdillilərin intellektlərini ölçmək üçün tədqiqatlar keçirildi. Tədqiqat test imtahanlarının əsasında ikidillilərin və təkdillilərin intellektini ölçməli idi. Keçirilən tədqiqatlar əsasında ikidillilərlə müqayisədə təkdillilərin üstünlüyü məlum oldu. Amma qeyd edilən tədqiqatda bir çox nöqsanlar buraxılmışdı, eləcə də test imtahanının dilində də. İkidillilər testi ikinci dildə, təkdillilər isə ana dilində yazmışdılar. Bu halda test ikidillilər üçün mütləq ana dilində yazılmalı idi. Bundan əlavə, “intellekt” termininin özü də və onun ölçülmə metodları da

mübahisəyə səbəb olur. Belə ki, əldə edilən nəticəni yekunlaşdırmaq və xüsusilə də onu ümumiləşdirmək hüququ məqsədəuyğun deyildi (Beyker, 2010).

Eləcə də erkən ikidilli ilə əlaqədar qorxu da var idi. Amma tədqiqatlara əsaslanaraq demək olar ki, bu qorxu tam olaraq əsassızdır. Əsas odur ki, uşaq informasiyanı bir mənbədən hər zaman eyni dildə alsın və bu, onun inkişafına heç bir mənfi təsir göstərməsin - əksinə. Məsələn, kommunikasiya üçün valideynlərin başqa-başqa dildən istifadə etdikləri və övladlarının ikidilli olmaqlarını arzulayan ailəni təsəvvür edək. Əgər ki, valideynlər hər zaman uşaq ilə ünsiyyəti eyni dildə saxlasalar (məs., gürcü dilində söhbət edən ana övladına gürcü dilində müraciət etməlidir, rusdilli ata isə - daim rus dilində) o zaman uşaq heç bir zaman dilləri qarışdırmayacaqdır. Elə bir hallarda var ki, ikidilli uşaqlar danışmağa nisbətən gec başlayırlar. Bu zaman uşağın yaşadığı çoxdilli mühitin buna səbəb olduğuna qorxu yaranır. Əlbəttə ki, qeyd edilən uşağın psixikasına təsir göstərir, amma mənfi olmayan bir təsir. Təsəvvür edək ki, insan eyni zamanda iki ev tikir. Əlbəttə ki, buna daha çox vaxt lazım gələkdir, nəinki bir evi tikməyə. Amma bu onu bildirmir ki, bütün ömrünüz boyunca evsiz-əşiksiz qalacaqsınız... Evləri tikəndən sonra – onun bir ev əvəzinə iki evi olacaqdır. Vacib deyil ki, ev çox sürətlə tikilsin, əsas odur ki, içərisində nəsilin yetişmə biləcəyi dayanıqlı və rahat ev alınsın.. Uşaqlar da belədir: uşaq çoxdilli mühitdə böyüdükdə, danışmaq üçün ona çox vaxt gərək olacaqdır, nəinki təkdilliyə. Amma o, bütün həyatı boyunca sositumda üstünlüklərdən və nüfuzdan faydalanacaqdır, onun karyera

irəliləyişi təkdilli ilə müqayisədə daha asan şəkildə nəzərə çarpacaqdır.

Müasir tədqiqatlar təsdiq edirlər ki, semantika təkdillilərdə daha çox inkişaf etmişdir, çünki ikidillilərə iki dildən müvafiq söz seçmək üçün vaxt tələb olunur. Eləcə də onlar üçün bir növ “dil gecikməsi” (Qolan və başqaları, 2002) səciyyəvidir, amma bu amillərdən heç biri koqnitik inkişaf ilə əlaqədar deyil və təkdillilərin üstünlüklərini təsdiq etmir. “Sözlərin səsənmə sürətinə gündəlik fəaliyyət üçün heç bir əhəmiyyət verilmir” (Beyker, 2010). Əksinə, ikidillilərin daha çevik ağılları, daha abstrakt düşünmə bacarıqları vardır, onlar fikri formalaşdırmağa daha çox diqqət verirlər və sözləri vurğulamırlar (Lambert və Pol, 1962). Bu tədqiqatlar son olaraq təkdillilərin ikidillilərlə müqayisədə üstün olmaları rəvayətini alt-üst edən yeni mübahisələrə və ikidilli təhsil və koqnitik inkişaf üzrə tədqiqatlara əsas verdi.

Lanko-Uoral (1972) təkdilli və çoxdilli uşaqların yaşını, cinsiyyətini, sosial sinfini nəzərə alaraq 30 afro-İngilis dilində söhbət edən uşaqların üzərində müşahidə əsasında sözlün səsənməsini və onun ayrılması məsələsini seçdi. Əvvəlki tədqiqatlardan fərqli olaraq bu tədqiqatda tədqiqat metodikası çox mühafizə olunmuşdu, bunun üçün də alınan nəticə daha etibarlı idi, nəinki ondan əvvəl aparılan tədqiqatlar. Uşaqlara üç söz verilmişdi: Cap (“papaq”), Can (“ola bilər”), Hat (“papaq”). Sözləri oxşarlığına əsasən başlamaq lazım idi. Keçirilən tədqiqatlar nəticəsində məlum oldu ki, yeddi yaşından cavablar arasında təkdillilər və çoxdillilər arasında fərqlər yoxdur, 4-dən 6 yaşına qədər uşaqlar sözlün əhəmiyyətinə diqqət verirlər və bu cür onları qruplaşdırırlar, ikidillilər

isə sözlərin səslənməsinə əsasən. Belə bir nəticə alındı: ikidillilər semantik nöqtəyi-nəzərindən iki-üç il təkdillilərdən irəlidedirlər (Beyker, 2010).

İkidillilərin üstünlüklərini təyin etmək üçün daha bir miqyaslı tədqiqat 1992-ci ildə keçirildi. Tədqiqat beynəlxalq idi və bu da onun əhəmiyyətini daha da artırır. Tədqiqatda Malayziyadan, Şərqi Avropadan, Kanadadan, Sinqapurdan, Amerika Birləşmiş Ştatlarından, Meksikadan uşaqlar iştirak edirdilər. Uşaqlar ingilis dili ilə yanaşı alman, çin, holland, yunan, fransız, ukrayna, italyan dillərini öyrənirdilər. Tədqiqat üçün dillərin və ölkələrin müxtəlifliyi əhəmiyyətli idi, bu isə onu daha irimiqyaslı və etibarlı edirdi (Beyker, 2010). Tədqiqat bir daha fərziyyəni təsdiq etdi ki, ikidilli uşaqlar daha yaradıcılıqla düşüncülər və koqnitik inkişaf nöqtəyi-nəzərindən təkdilli həmyaşıdlarından çox irəlidedirlər. İkidillilər daha çevik və analitik dil bacarıqlarına malikdirlər. Mükəmməl keçirilən tədqiqatlar onların açıq-aşkar üstünlüklərini göstərdi.

Gürcüstan kontekstində sosial ikidillilik

Koqnitik inkişafı yanaşı, ikidilliliyin sosial aspektləri də maraqlıdır. Məsələn olduqca geniş və çoxtərəflidir, bunun üçün də məqalədə qısa olaraq Gürcüstanla münasibətdə sosial nailiyyətlərin mühüm amillərindən biri kimi ikidilliyi nəzərdən keçirəcəyik.

Sosial ikidillilik fərdin dəyərlər sistemi ilə əlaqədardır. Bu isə onun cəmiyyətdə yerini müəyyənləşdirir. Fərdin dil əlamətlərindən konkret vəziyyətdə, konkret solumda necə istifadə edə biləcəyi çox mühümdür (Hakuta və başqaları, 1992).

Cəmiyyətlə münasibətdə sosial ikidilliliyin tədris mövzusunun dilin rolu təqdim edir. Dil sosial nailiyyət amillərindən biri olaraq əhəmiyyətlidir. İkidilli təhsil bütövün bir hissəsidir; müvafiq olaraq ikidilli təhsil həyata keçirilən bütöv cəmiyyətdə mövcud olan vəziyyəti analiz etmək vacibdir.

Dil vəziyyəti heç bir vaxt stabil olmur. Dilin statusu (konkret dil hazırkı vəziyyətdə nə dərəcədə mühümdür) özlüyündə onun solumda rolunun əhəmiyyətinə təsir göstərir. Məs., XX əsrdə Gürcüstanda sosial nüfuz əldə etmək üçün rus dilini bilmək vacib idi. Bu, həm çoxluq, eləcə də azlıq nümayəndələrinə aid idi. Yavaş-yavaş rus dilini ingilis dili əvəz etdi (Ladariya, 2002). Hal-hazırda vəziyyət radikal şəkildə fərqlənir. Gürcü dilini, dövlət dili olaraq bilmək etnik azlıqlar üçün yalnız nüfuzlu deyil, eləcə də nailiyyətli gələcək həyatın zəminidir.

Son zamanlar dövlət dili olaraq gürcü dilinə artan sosial tələbat Gürcüstanda yaşayan qeyri-gürcüdüillər əhali üçün gürcü dilini əsas dil kateqoriyasına aid edir. Aparılan islahatlar, öz növbəsində Gürcüstanda yaşayan bütün vətəndaşlar üçün gürcü dilinin təhsil dili kimi istifadəsinə, xidməti səlahiyyətləri yerinə yetirməsinə dəstək verir. Bu islahatlar vətəndaş gündəlik həyatda yardım edəcək ki, özünü ölkənin tamdəyərli vətəndaşı kimi hiss etsin və cəmiyyətdə ona aid olan yeri tutsun.

Gürcüstan çoxmillətli bir ölkədir. Onda bir çox millətlər, mədəniyyətlər və dinlər əsrlər boyunca birlikdə yaşayıb. Bunun üçün də təhsil və inteqrasiya hər zaman əhəmiyyətli məsələni təqdim edirdi. Xüsusilə də son dövrdə bu istiqamətdə intensiv işlər aparılır. Onların inteqrasiyası və sosiallaşdırmaları üçün bir çox

mühüm dəyişikliklər həyata keçirilir. Bu isə etnik azlıqlar üçün “Gürcü dilinin, ikinci dil olaraq tədrisi” ilə əlaqədardır. Bu məqsədlə Gürcüstan miqyasında Kvemo Kartlidə, Samsğə-Cavaxetidə və Tbilisidə 40 pilot məktəb seçildi. Bu məktəblərdə 2009-cu ildən ikidilli təhsil pilotlaşdırılır. Layihənin məqsədi bir tərəfdən, etnik azlıqlar üçün dövlət dilinin tədrisi ilə cəmiyyətə inteqrasiyadır, digər tərəfdən isə azlıqların ana dillərini qorumaları və inkişaf etdirmələrinə dəstəyin verilməsidir. Gürcüstan istisna hal deyil və burada da müəyyən risk-amillər vardır ki, etnik azlıqlar öz ana dillərini itirməsinlər və yalnız gürcü dilində təhsil almasınlar, yaxud da nə gürcü dilini öyrənsinlər, həm də ki, ana dili üzrə bilik səviyyələri aşağı düşsün. Amma bunun təhsil siyasətinin düzgün aparılmasından asılı olduğunu demək lazımdır. Proqram düzgün həyata keçirildiyi halda, üstünlük daha çox olacaqdır, çünki onlar tamdəyərli ali təhsil ala biləcəklər, işlə təmin olacaq və cəmiyyətdə sosiallaşa biləcəklər.

Yekun

Məqalədə koqnitik və sosial inkişaf nöqtəyindən nəzərdən keçirdik. Müasir tədqiqatlardan görüldüyü kimi, ikidillik effektiv şəkildə həyata keçiriləndə insanın inkişafına yalnız müsbət təsirlər göstərir. Müasir

aləmdə nailiyyətli karyeraya doğru gedən bütün yollar ikidilli təhsildən keçir, çünki o, çoxtərəfli inkişaf etmiş, intellektual, müstəqil, yaradıcı şəxsin formalaşmasını təmin edir. Yəqin ki, çox az insan hal-hazırda və ya gələcəkdə həyatını bir dildə danışan aləmdə təsəvvür edə bilər, məhz bunun üçün də ikidilli təhsilin rolu və üstünlükləri günü-gündən artır. Buna paralel olaraq təhlükə də vardır, çünki düzgün planlaşdırılmayan və düzgün həyata keçirilməyən proqramlar əks-təsir də göstərə bilərlər. Proqramın planlaşdırılması və həyata keçirilməsi prosesində məktəb administratorları və təhsil siyasətinin yaradıcılarından böyük səylər tələb olunur, çünki dərs prosesini planlaşdırdıqda düzgün seçilən kadrlar, metodika, ölkənin və mədəniyyətin özünəməxsusluqlarını nəzərə almaq nailiyyətə səbəb olur. Digər bir çox amillərlə yanaşı ikinci dilin özünəməxsusluğu əhəmiyyətli şəkildə ikidilli təhsilin müsbət nəticələrini verir. Müvafiq olaraq vacibdir ki, ikidilli təhsil prosesi düzgün planlaşdırılsın və həyata keçirilsin, müvafiq xidmətlər tərəfindən monitorinqlər keçirilsin, dərs prosesi ədalətli keçirilən tədqiqat nəticələrini nəzərə almaqla planlaşdırılsın, müvafiq dərs materialları tərtib olunsun, kadrlar hazırlansın ki, nəticə müsbət alınsın.

ƏDƏBİYYAT:

- Beyker, 2006 – K. Beyker, ikidillik və ikidilli təhsilin əsasları. „Vətəndaş İntegrasiyası və Millətlərarası Əlaqələr Mərkəzi“nin 2010-cu il gürcü variantının nəşri.
- Ladariya, 2002, N. Ladariya, Sosial-lingvistik, Tbilisi, 1992.
- Bialistok, 1999 - Bialystok, E. 1999 ., Cognitive and Linguistic Processing in the Bilingual Mind
- Hakuta, 1987 - Hakuta K, Bernardo M. Ferdman and Refael M. Diaz, 1987., *Bilingualism and Cognitive Development, Three Perspectives.*
- Hakuta, 1992 - Hakuta, K & D' Andrea, D., 1992, Some properties of bilingual Maintenance and Loss in Mexican Background high-school students. *Applied Linguistics 13 (1), 72-99.*
- Bialistok, 2010 – İkidilli təfəkkürdə koqnitik və lingvistik iş;
- http://www.psychologicalscience.org/journals/cd/19_1_inpress/Bialystok_final.pdf

ABSTRACT

The article is dedicated to cognitive and social advantages of bilingual education. These are the issues that most concerned to wide society. Our primary emphasis in this article is on cognitive and social development. The major goal of the issues is to demonstrate the great range of social and cognitive advantages of bilingual education. In the introduction will be discussed briefly bilingualism and purpose and goal of the article. The main part of the article is about theories of cognitive development and research analysis (both old and new research). Also there will be review of social aspects of bilingual education in the context of Georgia. Summing up what positive results will be in properly planned process and what are the threats if bilingual programs will not be planned correctly. Two main subject will be discussed under the several questions: Does the ownership of two languages interfere with efficient thinking? Do monolinguals have more effective thinking quarters? Is the bilingual less intelligent then a monolingual because of a dual language system? What social advantages has bilingual education in Georgia?